

Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnego - rekomendacje dla samorządów

prof. dr hab. Maciej Perkowski,

Katedra Prawa Międzynarodowego Publicznego i Europejskiego,

Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku

W Europie funkcjonuje charakterystyczny rodzaj współpracy międzynarodowej, oparty na sąsiedztwie dwóch lub większej liczby państw, a także na współdziałaniu ich wspólnot terytorialnych oraz kompetentnych na mocy prawa wewnętrznego władz regionalnych i lokalnych, obejmujący każde wspólnie podjęte działanie mające na celu umocnienie i dalszy rozwój sąsiedzkich kontaktów, jak również zawarcie porozumień i przyjęcie uzgodnień koniecznych do realizacji takich zamierzeń. Współpraca transgraniczna, bo o niej tu mowa, musi wpisywać się w politykę zagraniczną państwa, w żaden sposób nie zagrażając jego integralności terytorialnej. Państwa kształtują ją głównie poprzez bilateralne umowy międzynarodowe określające możliwości i skutki prawne nawiązania współpracy samorządów terytorialnych sąsiadujących państw. Mogą one zawierać umowy i podejmować inne czynności wyłącznie w ramach posiadanych kompetencji, w poszanowaniu prawa krajowego oraz zobowiązań międzynarodowych państwa. Wiodącą rolę w kreowaniu i rozwijaniu współpracy transgranicznej przez lata odgrywała Rada Europy. Stopniowo angażowała się tu także Unia Europejska. W XXI wieku nastąpił wzrost aktywności samorządu terytorialnego w Europie, a unijne rozumienie współpracy transgranicznej rozszerzono na poziom transnarodowy i ponadnarodowy. Współpraca transgraniczna jest czynnikiem wspierającym integrację, jej rozwój z kolei sprzyja kontaktom na pograniczach¹.

Założenia EUWT

Od lipca 2006 r. w ramach Unii Europejskiej (a w Polsce – formalnie od listopada 2008 r.) można tworzyć lub przystępować do europejskich ugrupowań współpracy terytorialnej (EUWT). Obecnie w Polsce nie jest to formuła współpracy tak ugruntowana w praktyce jak euroregiony i zasadniczo nie ma też ich wprost zastępować, co podkreślano jeszcze na etapie tworzenia tego instrumentu („EUWT nie zastępuje euroregionu”)².

Europejskie ugrupowania współpracy transgranicznej służą ułatwianiu i wspieraniu w szczególności współpracy terytorialnej, w tym co najmniej jednego z jej elementów: współpracy transgranicznej, transnarodowej lub międzyregionalnej, między jego członkami, by zwiększyć spójność gospodarczą, społeczną oraz terytorialną Unii Europejskiej. Potrzebę ustanowienia takiego instrumentu na poziomie unijnym uzasadniono tym, że państwa członkowskie Unii nie mogą samodzielnie,

cjonalizowaną formą współpracy transgranicznej są euroregiony, działające na podstawie porozumień między władzami szczebla lokalnego oraz regionalnego, a w niektórych przypadkach także z udziałem podmiotów gospodarczych i społecznych. Szerzej patrz: *Współpraca transgraniczna. Aspekty prawno-ekonomiczne*, pod red. M. Perkowskiego, Białystok 2010.

2 *Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia Rady dotyczącego postanowień ogólnych w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej C 255/79 z 14 października 2005 r., pkt 2.3.3.

1 Formalnie współpraca transgraniczna może oznaczać na przykład współpracę dwóch gmin, tworzących związki bliźniacze. Zinstytu-

w skuteczny sposób, stworzyć właściwych warunków prawnych w zakresie współpracy terytorialnej w Europie służącej realizacji powyższych celów. Choć formuła EUWT jest szeroko opisywana w literaturze³, warto jednak przypomnieć kluczowe kwestie z nią związane.

W prawie unijnym podstawę prawną zasad funkcjonowania ugrupowań ujęto początkowo w *Rozporządzeniu (WE) nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej*⁴. Doświadczenia praktyki z jednej strony, a potrzeba zestrojenia tej formuły z założeniami kolejnej perspektywy finansowej Unii Europejskiej z drugiej strony zdeterminowały nowelizację tego aktu. Unijny standard prawny EUWT ukształtowało *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1302/2013 zmieniające Rozporządzenie (WE) nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT) w celu doprecyzowania, uproszczenia i usprawnienia procesu tworzenia takich ugrupowań oraz ich funkcjonowania*⁵. Oczywiście ostatecznie EUWT konkretyzują

przepisy prawa krajowego danego państwa członkowskiego (np. w Polsce to przede wszystkim *Ustawa z dnia 7 listopada 2008 r. o europejskim ugrupowaniu współpracy terytorialnej*⁶ oraz *Rozporządzenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 9 lutego 2016 r. w sprawie Rejestru Europejskich Ugrupowań Współpracy Terytorialnej*⁷), a precyzuje konwencja zawarta jednogłośnie przez członków danego EUWT oraz sporządzony na jej podstawie statut⁸.

W relacjach polsko-unijnych przyjęto, że tworzące się z udziałem partnerów z Polski europejskie ugrupowania współpracy terytorialnej powinny coraz aktywniej uczestniczyć w programach Europejskiej Współpracy Terytorialnej (EWT). Ugrupowania, jako instytucje mające ponadnarodowy charakter, pozwalają na prowadzenie daleko zinstytucjonalizowanych działań międzynarodowych. Przepisy prawa UE bardzo szeroko określają potencjalny zakres działań EUWT – wykraczający również poza cel EWT. W ramach programów EWT z udziałem Polski rola ugrupowań będzie przejawiać się w realizacji projektów, możliwe jest powierzenie EUWT zarządzania projektem parasolowym – pozwalającym na realizację mikroprojektów⁹.

EUWT jest osobą prawną o charakterze korporacyjnym, często ujmowaną w postać spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. W skład EUWT mogą wchodzić:

- a) „państwa członkowskie lub władze na szczeblu krajowym;
- b) władze regionalne;
- c) władze lokalne;
- d) przedsiębiorstwa publiczne w rozumieniu art. 2 ust. 1 lit. b) dyrektywy 2004/17/WE Parlamentu Europejskiego i Rady¹⁰ lub podmioty prawa publicznego

zmieniającego *Rozporządzenie (WE) nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT) w celu doprecyzowania, uproszczenia i usprawnienia procesu tworzenia takich ugrupowań oraz ich funkcjonowania*, Dz. Urz. UE L347/303 z 20.12.2013 r.

- 6 *Ustawa z dnia 7 listopada 2008 r. o europejskim ugrupowaniu współpracy terytorialnej*, Dz.U. 2008 nr 218, poz. 1390 z późn. zm.
- 7 *Rozporządzenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 9 lutego 2016 r. w sprawie Rejestru Europejskich Ugrupowań Współpracy Terytorialnej*, Dz.U. 2016 poz. 199.
- 8 Art. 2 ust. 1. wprowadzony na mocy art. 1. *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1302/2013...* op. cit.
- 9 *Umowa Partnerstwa 2014-2020 z Polską przyjęta przez Komisję Europejską w dniu 23.05.2014 r.*, dostęp: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/dokumenty/umowa-partnerstwa/>.
- 10 Dyrektywa 2004/17/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. koordynująca procedury udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych, Dz. Urz. UE L 134 z 30.4.2004, s. 1-113 – ta dyrektywa już nie obowiązuje; obecnie: Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/25/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług

3 Zob. np.: H. Dumala, *Kontynuacja i zmiana: prawne regulacje europejskiej współpracy terytorialnej*, „Annales UMCS” 2016 (XXIII), nr 2, s. 45-60; T.G. Grosse, *Uwarunkowania wykorzystania nowego instrumentu prawnego i rozwojowego - Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (EUWT) w polityce spójności UE w nowej perspektywie finansowej 2014-2020*, „Opinie i Ekspertyzy” OE-171, Kancelaria Senatu, maj 2011 r.; R. Kuligowski, *Europejskie ugrupowanie współpracy terytorialnej a współpraca zagraniczna jednostek samorządu terytorialnego*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2012, nr tematyczny *Międzynarodowa współpraca samorządu terytorialnego*, pod red. Macieja Perkowskiego, s. 45-55; Ł. Lewkowicz, *Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej – nowa jakość polsko-słowackiej współpracy transgranicznej?*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2013, nr 1, s. 45-70; P. Łazutka, *Euroregion a Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej – analiza porównawcza*, „Acta Universitatis Lodzianensis, Folia Oeconomica” 2012, nr 270, s. 81-91; A. Piotrowska, *Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej – nowy podmiot administrujący*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Problemy społeczne, polityczne i prawne” 2011 (870), s. 187-205; A. Skorupska, *Współpraca międzynarodowa polskich samorządów terytorialnych*, „Sprawy Międzynarodowe” 2013, nr 4, s. 95-112; G. Spinaci, G. Vara-Arribas, *The European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC): new spaces and contracts for European integration*, „EIPAScope” 2009, nr 2, s. 5-13; H.T. Wevers, C.L. Voinea, F. de Langen, *Social Entrepreneurship as a Form of Cross-Border Cooperation: Complementarity in EU Border Regions*, „Sustainability” 2020, 12, 8463, dostęp: www.mdpi.com/journal/sustainability; J. Zapletal, *The European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC): A new tool facilitating cross-border cooperation and governance*, „Quaestiones Geographicae” 2010, nr 29(4), s. 15-26; W. Zoń, *Kompetencje władzy wykonawczej wobec europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej z perspektywy Polski*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2016, z. 20/B, s. 475-488.

4 *Rozporządzenie (WE) nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej*, Dz. Urz. UE L 210 z 31.7.2006, s. 19-24.

5 *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1302/2013*

- w rozumieniu art. 1 ust. 9 akapit drugi dyrektywy 2004/18/WE Parlamentu Europejskiego i Rady¹¹;
- e) przedsiębiorstwa, którym powierzono realizację usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym zgodnie z krajowym oraz unijnym prawem właściwym;
- f) krajowe, regionalne lub lokalne władze albo podmioty lub przedsiębiorstwa publiczne równoważne z tymi, o których mowa w lit. d), z państw trzecich, z zastrzeżeniem warunków określonych w art. 3a¹².

Możliwe jest także przystąpienie do EUWT zrzeszeń, w skład których wchodzi podmioty należące do jednej lub kilku z wymienionych wyżej kategorii. Bardzo istotna jest możliwość członkostwa w EUWT podmiotów z państw trzecich (spoza UE, np. z: Białorusi, Rosji, Ukrainy) albo krajów lub terytoriów zamorskich (przed wejściem w życie rozporządzenia nr 1302/2013 członkami EUWT mogły być tylko podmioty z państw członkowskich Unii)¹³.

EUWT na forum Unii Europejskiej rozważano w różnych kontekstach, w tym – makroregionalnym. Komitet Regionów w pkt. 2 swojej opinii z 2011 r. *Strategia dla regionu Dunaju*¹⁴ stwierdził, że „makroregiony mają także na celu zwiększenie skuteczności instrumentów współpracy transgranicznej, transnarodowej i międzyregionalnej między państwami członkowskimi, regionami i gminami, w ramach obszarów wyodrębnionych pod względem funkcjonalnym. Ich zadaniem jest również dalsza poprawa współpracy na szczeblu europejskim, krajowym, regionalnym i lokalnym, zgodnie z zasadą wielopoziomowego sprawowania rządów, a tym samym skuteczniejsza realizacja celów politycznych UE”. Z kolei w punkcie 5 podkreślił, że „strategia Unii Europejskiej dla regionu Dunaju jest w pełni zgodna z rozwojem euroregionów skupiających się na współpracy między regionami przygranicznymi lub z rozwojem struktur europejskich w ramach projektów transgranicznych, ponadnarodowych i międzyregionalnych przybierających – z punktu widzenia prawnego – formę europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT)”. To stwierdzenie wydaje się szczególnie istot-

ne (i warte refleksji) z perspektywy „Polski Wschodniej”. Z kolei Parlament Europejski w pkt. 3 *Rezolucji z dnia 3 lipca 2012 r. ewolucja strategii makroregionalnych UE: obecne praktyki i przyszłe perspektywy, szczególnie w regionie Morza Śródziemnego* zauważył, że „projekty współpracy terytorialnej i narzędzie EUWT przyniosłyby większą wartość dodaną dzięki całościowej wizji, jaką oferuje strategia makroregionalna, która jednocześnie zapewniłaby wzmocnienie synergii z ważnymi strategiami Unii Europejskiej, takimi jak transeuropejskie sieci transportowe czy zintegrowana polityka morska¹⁵. Wydaje się, że Unia zdaje się na kreatywność makroregionów, wydając niejasne, miejscami sprzeczne sygnały i formuły, a to ona właśnie powinna odpowiedzialnie tworzyć standardy i kreować rozwiązania krajowe. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny wydał niedawno opinię *W kierunku lepszej konwergencji gospodarczej i konkurencyjności w makroregionach (np. strategia UE na rzecz regionu Dunaju): rola klastrów transnarodowych* z 2019 r., w której zwrócił uwagę na to, że w regionach objętych czterema strategiami makroregionalnymi (*Strategia UE dla regionu Morza Bałtyckiego* z 2009 r., *Strategia UE dla regionu Dunaju* z 2010 r., *Strategia UE dla regionu adriatycko-jońskiego* z 2014 r., *Strategia UE dla regionu alpejskiego* z 2015 r.¹⁶) istnieje długa tradycja „powiązań historycznych, społeczno-gospodarczych, kulturowych i politycznych, które mogą mieć zarówno charakter pozytywny, jak i problematyczny. Powiązania te można wykorzystać w konstruktywny sposób, promując alternatywne narzędzia do tworzenia klastrów międzyregionalnych i współpracy międzyregionalnej, np. w formie europejskich ugrupowań współpracy terytorialnej (EUWT)”¹⁷.

Przy opracowywaniu strategii makroregionalnych Komisja Europejska propaguje zasadę trzech „nie”, a mianowicie „nie” dla nowych reguł, „nie” dla nowych instytucji i „nie” dla dodatkowych środków¹⁸. Parlament Europejski wspierając zasadę trzech „nie”, zasugerował w swej rezolucji, aby Komisja w kolejnym sprawozdaniu z realizacji strategii makroregionalnych oceniła wpływ zasady trzech „nie” na

pocztowych, uchylająca dyrektywę 2004/17/WE Tekst mający znaczenie dla EOG, Dz. Urz. UE L 94 z 28.3.2014, s. 243-374.

11 Dyrektywa 2004/18/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie koordynacji procedur udzielania zamówień publicznych na roboty budowlane, dostawy i usługi, Dz. Urz. UE L 134 z 30.4.2004, s. 114-240 – ta dyrektywa już nie obowiązuje; obecnie: Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/24/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zamówień publicznych, uchylająca dyrektywę 2004/18/WE Tekst mający znaczenie dla EOG, Dz. Urz. UE L 94 z 28.3.2014, s. 65-242.

12 Art. 3 ust. 1. wprowadzony na mocy art. 1. Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1302/2013..., op. cit.

13 *Ibidem*, art. 3 ust. 1 oraz art. 3a.

14 Opinia Komitetu Regionów *Strategia dla regionu Dunaju*, Dz. Urz. UE C 166 z 7.6.2011, s. 23-29.

15 *Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 3 lipca 2012 r. ewolucja strategii makroregionalnych UE: obecne praktyki i przyszłe perspektywy, szczególnie w regionie Morza Śródziemnego* (2011/2179(INI)), Dz. Urz. UE C 349E z 29.11.2013, s. 1-8.

16 Zob.: *Macro-Regional Strategies, European Commission*, tryb dostępu: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/macro-regional-strategies/ [01.12.2020].

17 Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego *W kierunku lepszej konwergencji gospodarczej i konkurencyjności w makroregionach (np. strategia UE na rzecz regionu Dunaju): rola klastrów transnarodowych* (opinia rozpoznawcza) (2019/C 282/03), Dz. Urz. UE C 282 z 20.8.2019, str. 14-19.

18 Zob. np. Opinia Komitetu Regionów *Strategia dla regionu Dunaju*, Dz. Urz. UE C 166 z 7.6.2011, s. 23-29.

programy finansowane z funduszy europejskich¹⁹. Wydaje się, że Komisja nie wywiązała się należycie z tego zadania, a przynajmniej zabrakło jej odpowiedniej ewaluacji²⁰. Te skądinąd słuszne, lecz niedoskonale ujęte założenia nie przyniosły oczekiwanych efektów. W metodologii naukowej mówi się o „zasadzie Brzytwy Ockhama”, wedle której w wyjaśnianiu zjawisk należy dążyć do prostoty, wybierając takie wyjaśnienia, które opierają się na jak najmniejszej liczbie założeń i pojęć – gdyż co nie jest niezbędne, jest zbędne²¹. Skutkiem zasady trzech „nie” są ograniczenia w tworzeniu nowych reguł i instytucji oraz wynikające stąd oszczędności. Trzeba jednak pamiętać, że w rękach formalistów podejście to może być szkodliwe, gdyż zwykle skłonni są oni blokować dobre inicjatywy oraz szukać rozwiązań schematycznych i samorealizujących się. W przypadku makroregionów nadal brakuje jasnych reguł i koncepcja najprawdopodobniej będzie wciąż niedoskonała. W praktyce polskiej makroregion „Polska Wschodnia” nie była postrzegany i formowany pod kątem współpracy transgranicznej itd. Były to co najwyżej realia współistniejące. Z kolei programy finansowania rozwoju „Polski Wschodniej” (Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej i Program Operacyjny Polska Wschodnia) z jednej strony integrowały makroregion, a z drugiej wzmagały rywalizację jego regionów składowych. Ta ostatnia – jako rodzaj konkurencji – nie musi być niekorzystna i może koegzystować ze współpracą (jak w klastrach). Z drugiej strony – owa aktywność, przy jednoczesnym (słabym, ale jednak) funkcjonowaniu euroregionów, daje efekt w postaci zmniejszenia zainteresowania perspektywą tworzenia EUWT.

Zadania, które ma realizować EUWT, określają w konwencji jego członkowie. Zadania te polegają na ułatwianiu i wspieraniu współpracy terytorialnej w celu zwiększenia spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej oraz przezwyciężanie barier na rynku wewnętrznym. Każde zadanie określane jest przez jego członków jako mieszczące się w zakresie kompetencji każdego z członków, chyba że państwo członkowskie lub państwo trzecie zatwierdzą udział członka utworzonego na mocy ich prawa krajowego, nawet jeżeli członek ten nie posiada kompetencji w od-

niesieniu do wszystkich zadań określonych w konwencji. Należy jednak pamiętać, że zadania powierzone EUWT przez jego członków nie mogą dotyczyć wykonywania uprawnień przyznanych na mocy prawa publicznego lub obowiązków, których celem jest ochrona ogólnych interesów państwa lub ochrona ogólnych interesów innych organów publicznych, takich jak uprawnienia policyjne i regulacyjne, wymiar sprawiedliwości i polityka zagraniczna.

Ogólne zasady odpowiedzialności członków EUWT zostały skodyfikowane w art. 12 ust. 2 *Rozporządzenia (WE) nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej* (zmienionego). Jak zauważono w ekspertyzie sporządzonej przez INFRASTRUKTUR & UMWELT pt. *Opinia dla Brandenburgii – partnera Programu Współpracy Interreg V-A Niemcy/Meklemburgia-Pomorze Przednie/Brandenburgia-Polska w ramach celu „Europejska Współpraca Terytorialna” Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) z 21 grudnia 2017 r.*, odpowiedzialność członków ma miejsce dopiero wówczas, gdy aktywa ugrupowania nie są wystarczające do pokrycia jego zobowiązań (art. 12 ust. 2 zd. 2 ww. rozporządzenia) i o ile nie chodzi o ugrupowanie typu z o.o. (z ograniczoną odpowiedzialnością (art. 12 ust. 2a). Przy tym nie gra roli, z jakich zdarzeń wynika odpowiedzialność (umownych, quasi-umownych, pozaumownych)²². Warto tu przytoczyć w całości artykuł 12 ww. rozporządzenia:

Artykuł 12

1. W odniesieniu do likwidacji, upadłości, zaprzestania płatności oraz podobnych procedur, EUWT podlega przepisom prawa państwa członkowskiego, w którym znajduje się jego siedziba statutowa, o ile ust. 2 i 3 nie stanowią inaczej.

EUWT odpowiada za wszystkie swoje zobowiązania.

2. Nie naruszając przepisów ust. 3, w zakresie, w jakim aktywa EUWT nie wystarczają na pokrycie jego zobowiązań, jego członkowie odpowiadają za zobowiązania

19 Pkt 38 *Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 16 stycznia 2018 r. w sprawie wdrażania strategii makroregionalnych UE* (2017/2040(INI)), Dz. Urz. UE C 458 z 19.12.2018, s. 2-8.

20 Zob. *Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-społecznego i Komitetu Regionów z realizacji strategii makroregionalnych UE* {SWD(2019)6 final}, Bruksela, 29.01.2019 r., tryb dostępu: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/cooperate/macro_region_strategy/pdf/2_implementation_pl.pdf [01.12.2020].

21 Zob. R. Heinzmann, *Filozofia średniowieczna*, Kęty 1999, s. 242-244; S. Kamińska, *Brzytwa Ockhama czy Brzytwa Austina – która ostrzejsza*, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ” 2011, nr 2(1).

22 *Infrastruktur & Umwelt, Opinia dla Brandenburgii - partnera Programu Współpracy Interreg V-A Niemcy/Meklemburgia-Pomorze Przednie/Brandenburgia-Polska w ramach celu „Europejska Współpraca Terytorialna” Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR)*, Poczdam, 21 grudnia 2017 (wersja ostateczna), tryb dostępu:

https://mdjev.brandenburg.de/media_fast/6228/pl_20171201_gutachtenmdjev_endbericht.pdf [01.12.2020].

EUWT niezależnie od charakteru tych zobowiązań, a udział każdego z członków zostaje ustalony proporcjonalnie do jego wkładu finansowego. W statucie zamieszcza się uregulowania dotyczące wkładów finansowych.

Członkowie EUWT mogą przewidzieć w statucie, że po ustaniu ich członkostwa w EUWT będą ponosić odpowiedzialność za zobowiązania powstałe w związku z działaniami EUWT podejmowanymi w okresie ich członkostwa.

2a. Jeżeli odpowiedzialność przynajmniej jednego członka EUWT z państwa członkowskiego jest ograniczona na mocy prawa krajowego, któremu podlega, pozostali członkowie mogą także ograniczyć swoją odpowiedzialność w konwencji, jeżeli pozwala im na to prawo krajowe wdrażające niniejsze rozporządzenie.

Nazwa EUWT, którego członkowie ponoszą ograniczoną odpowiedzialność, zawiera słowa „z ograniczoną odpowiedzialnością”.

Wymogi opublikowania konwencji, statutu oraz sprawozdania finansowego EUWT, którego członkowie mają ograniczoną odpowiedzialność, są co najmniej równe wymogom obowiązującym inne podmioty prawne z ograniczoną odpowiedzialnością, które podlegają prawu państwa członkowskiego, w którym znajduje się siedziba statutowa tego EUWT.

W przypadku EUWT, którego członkowie ponoszą ograniczoną odpowiedzialność, każde zainteresowane państwo członkowskie może wymagać, aby EUWT zawarło odpowiednią umowę ubezpieczenia lub aby objęte było gwarancją udzieloną przez bank lub inną instytucję finansową z siedzibą w państwie członkowskim, lub aby było objęte instrumentem udzielonym jako gwarancja przez podmiot publiczny lub państwo członkowskie, w celu ubezpieczenia się od ryzyka właściwego działalności danego EUWT.

3. Bez uszczerbku dla odpowiedzialności finansowej państw członkowskich w odniesieniu do wszelkiego finansowania pochodzącego z funduszy strukturalnych lub Funduszu Spójności przekazanego EUWT, w odniesieniu do państw członkowskich nie powstaje żadna odpowiedzialność finansowa na podstawie niniejszego rozporządzenia w stosunku do EUWT, którego nie są członkiem.

W kontekście ust. 3 należy przytoczyć art. 19 polskiej Ustawy z dnia 7 listopada 2008 r. o europejskim ugrupowaniu współpracy terytorialnej:

Artykuł 19

1. Skarb Państwa nie ponosi odpowiedzialności za zobowiązania ugrupowania, którego członkiem jest Rzeczpospolita Polska.
2. Jednostki samorządu terytorialnego, państwowe osoby prawne oraz samorządowe osoby prawne nie ponoszą odpowiedzialności za zobowiązania ugrupowania, którego są członkiem.

W konsekwencji może powstać sytuacja nierównoprawna, gdy ciężar odpowiedzialności spadnie na niepublicznych/pozarządowych lub zagranicznych członków ugrupowania. Zapewne w trosce o bezpieczeństwo obrotu polski system prawny przewiduje szereg organów zobowiązanych/uprawnionych do kontroli EUWT, w zależności od źródeł ich finansowania. W przypadku finansowania zadań ze środków krajowych uprawnienia kontrolne posiadają służby kontroli skarbowej, jak i Najwyższa Izba Kontroli oraz Regionalna Izba Obrachunkowa (w zakresie dotacji przyznanych z budżetu jednostki samorządu terytorialnego). W zakresie podatkowym podmioty takie podlegają kontroli administracji podatkowej i ew. służb kontroli skarbowej. W przypadku realizacji przez EUWT projektów współfinansowanych ze środków UE, ich kontrola realizowana jest przez odpowiednie instytucje wskazane w rozporządzeniach unijnych (np. przez Instytucję Zarządzającą, Instytucję Audytową – Generalnego Inspektora Kontroli Skarbowej). Ta ostatnia kwestia jest wypadkową specyfiki systemu wdrażania funduszy europejskich.

EUWT a fundusze europejskie

Prawo Unii Europejskiej ukierunkowuje EUWT na uczestnictwo w systemie interwencji funduszy europejskich. W szczególności może być ono instytucją pośredniczącą w realizacji programów finansowanych w Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT)²³, a także może przyjąć funkcję instytucji zarządzającej programem operacyjnym albo wspólnego sekretariatu technicznego programu operacyjnego albo ich części. Ponadto jego członkowie mogą być należeć do komitetu sterującego w ramach Wspólnych Planów Działania²⁴, a jego przedstawiciele mogą w pewnych okolicznościach przynależć do komitetu monitorującego program Europejskiej Współpracy Terytorialnej.

EUWT jako Instytucja Pośrednicząca w ZIT

Na podstawie art. 11 *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1299/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach celu „Europejska współpraca terytorialna”*²⁵ EUWT może

23 Zob. art. 36 ust. 1 zd. pierwsze Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006, Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, s. 320-469: „W przypadku, gdy strategia rozwoju obszarów miejskich bądź inne strategie lub pakiety terytorialne, o których mowa w art. 12 ust. 1 rozporządzenia EFS wymagają zintegrowanego podejścia obejmującego inwestycje ze środków EFS, EFRR lub Funduszu Spójności w ramach więcej niż jednej osi priorytetowej jednego lub kilku programów operacyjnych, działania mogą być przeprowadzane w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych („ZIT”).”

24 *Ibidem*, art. 104 ust. 1: Wspólny plan działania to operacja, której zakres jest definiowany i która jest zarządzana w odniesieniu do produktów oraz rezultatów, które ma osiągnąć. Obejmuje projekt lub grupę projektów, nie polegających na zapewnieniu infrastruktury, wykonywanych na odpowiedzialność beneficjenta, jako część programu operacyjnego lub programów operacyjnych. Produkty oraz rezultaty wspólnego planu działania są uzgadniane przez państwo członkowskie i Komisję oraz przyczyniają się do osiągnięcia szczegółowych celów programów operacyjnych oraz stanowią podstawę wsparcia z funduszy polityki spójności. Rezultaty odnoszą się do bezpośrednich efektów wspólnego planu działania. Beneficjentem wspólnego planu działania jest podmiot prawa publicznego. Wspólnych planów działania nie uważa się za duże projekty.”

25 *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1299/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach celu „Europejska współpraca terytorialna”*, Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, s. 259-280.

działać jako instytucja pośrednicząca w perspektywie finansowej na lata 2014-2020 w ramach ZIT: „W przypadku programów EWT instytucją pośredniczącą, mającą zarządzać zintegrowaną inwestycją terytorialną, o której mowa w art. 36 ust. 3 rozporządzenia (UE) nr 1303/2013 oraz ją wdrażać, jest podmiot prawa ustanowiony na podstawie prawa jednego z państw uczestniczących, o ile został utworzony przez instytucje lub podmioty publiczne z co najmniej dwóch państw uczestniczących, albo EUWT.” W perspektywie 2014-2020 w Polsce zgodnie z art. 30 ust. 4. *Ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020*²⁶: „ZIT są zarządzane przez związek ZIT utworzony w formach współpracy jednostek samorządu terytorialnego, o których mowa w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 446, 1579 i 1948 oraz z 2017 r. poz. 730 i 935), albo przez jednostki samorządu terytorialnego na podstawie umowy lub porozumienia o współpracy w celu wspólnej realizacji ZIT zawartych pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego położonymi na obszarze realizacji ZIT, na zasadach określonych w umowie albo porozumieniu”. Zarządzanie ZIT jest możliwe celowym związkiem jednostek samorządu terytorialnego (na podstawie ww. ustawy) oraz przez EUWT (na podstawie *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1299/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.*)

EUWT jako instytucja zarządzająca programem EWT lub jego częścią

EUWT może zostać instytucją zarządzającą na podstawie art. 22 *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1299/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.*, zgodnie z którym: „Państwa członkowskie uczestniczące w programie EWT mogą korzystać z EUWT celem przekazania mu odpowiedzialności za zarządzanie tym programem EWT lub jego częścią, w szczególności przekazując mu obowiązki instytucji zarządzającej”. Warto wskazać, że zgodnie z art. 23 ust. 2 „Instytucja zarządzająca, po konsultacji z państwami członkowskimi i państwami trzecimi uczestniczącymi w programie EWT, powołuje wspólny sekretariat. Wspólny sekretariat wspomaga instytucję zarządzającą i komitet monitorujący w wykonywaniu ich funkcji. Wspólny sekretariat dostarcza również potencjalnym beneficjentom informacji o możliwościach finansowania w ramach programów EWT oraz wspiera beneficjentów we wdrażaniu operacji”. Nie ma formalnych przeszkód, by

26 *Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020*, t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1460 z późn. zm.

powierzyć tę rolę EUWT. W przypadku Polski artkuł 9. ust. 1. *Ustawy z dnia 11 lipca 2014 r.* wskazuje, że: „Instytucją zarządzającą jest: 1) minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego – w przypadku krajowego programu operacyjnego oraz w przypadku programu EWT, jeżeli instytucja zarządzająca została ustanowiona na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; 2) zarząd województwa – w przypadku regionalnego programu operacyjnego”. Nie zdecydowano się zatem powierzyć roli instytucji zarządzającej EUWT.

Członkowie zgromadzenia EUWT jako członkowie komitetu sterującego w ramach WPD

Zgodnie z art. 9 *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1299/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.* „W przypadku gdy wspólny plan działania, o którym mowa w art. 104 ust. 1 *rozporządzenia (UE) nr 1303/2013*, jest realizowany pod nadzorem EUWT jako beneficjenta, pracownicy wspólnego sekretariatu programu EWT oraz członkowie zgromadzenia EUWT mogą zostać członkami komitetu sterującego, o którym mowa w art. 108 ust. 1 *Rozporządzenia (UE) nr 1303/2013*. Członkowie zgromadzenia EUWT nie stanowią większości w ramach tego komitetu sterującego”²⁷.

Przedstawiciele EUWT w komitecie monitorującym EWT

Przedstawiciele EUWT mogą w pewnych okolicznościach wchodzić w skład komitetu monitorującego programu EWT w ramach celu „Europejska Współpraca Terytorialna” – w art. 48 ust. 1 akapit drugi *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.* postanowiono, że »Państwa członkowskie biorące udział w programie EWT i państwa trzecie ustalają skład komitetu monitorującego program w ramach celu „Europejska współpraca terytorialna” jeśli przyjmą zaproszenie do udziału w programie współpracy. W skład komitetu monitorującego wcho-

dzą przedstawiciele tych państw członkowskich i państw trzecich. W skład komitetu monitorującego mogą wchodzić przedstawiciele EUWT prowadzący działania związane z programem na obszarze objętym programem«.

Ogląd praktyki wskazuje, że EUWT jest koncepcją ideowo słuszną, ale niedokończoną. W szczególności towarzyszą mu dylematy: jak ma wyglądać skuteczny akces EUWT do zarządzania funduszami unijnymi dedykowanymi współpracy terytorialnej, skoro państwa mają dowolność w wyznaczaniu instytucji zarządzającej? Z drugiej strony – czy obecność państwa członkowskiego lub władz na poziomie krajowym w składzie EUWT nie przeszkodzi w administrowaniu środkami, przy jednoczesnej dbałości o reguły konkurencji i transparentności działań? Wreszcie – kto rozsądzi powstałe nieuchronnie spory?

EUWT a spory prawne

W przypadkach sporów, których stroną jest EUWT, aktualnie zastosowanie znajdują regulacje prawa unijnego w zakresie jurysdykcji, a w sytuacjach nieprzewidzianych prawem unijnym – sądami właściwymi do rozwiązywania sporów są sądy państwa członkowskiego, w którym znajduje się siedziba statutowa EUWT. Tu warto przypomnieć zasadę traktowania krajowego, zgodnie z którą władze państwa traktować powinny związki i stowarzyszenia transgraniczne w sposób analogiczny (z uwzględnieniem jedynie niezbędnych modyfikacji), jak własne – jednolicie krajowe formy i struktury współpracy ponadgminnej (związki komunalne czy międzygminne, stowarzyszenia gmin).

Zdając sobie wszakże sprawę z trudności sądów w mierzniu się z tym, co nowe i nieoczywiste, przy standardowej przewlekłości procesowej wydaje się, że tworząc EUWT powinno się stawiać raczej na arbitraż i mediacje pozasądowe. Argumentując w tym względzie można podkreślić, że metody te z powodzeniem wykorzystuje się nie tylko na poziomie międzynarodowym i zagranicznym, ale coraz częściej także w Polsce. Ponadto warto wskazać, jako argumenty za: możliwość dobierania arbitrów i mediatorów (wedle adekwatności ich kompetencji i merytorycznego dorobku względem rozpatrywanego sporu), jakość prowadzenia postępowania z uwzględnieniem specyfiki określonej sprawy, na ogół krótszy czas rozstrzygnięcia sporu. Dla odmiany – w sądownictwie powszechnym strony nie mają wpływu na to, jaki sędzia będzie rozpatrywał sprawę i czy będzie to dlań sprawa rutynowa, czy też przedmiotowa inicjacja. W związku z tym – różnie przedstawia się jakość postępowań, bywają one prowadzone drobiazgowo, z uwzględnieniem nawet nieistotnych dla sprawy szczegółów („na wszelki wypadek”), co skutkuje

²⁷ Zgodnie z art. 108 ust. 1. *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.* „Państwo członkowskie lub instytucja zarządzająca powołuje komitet sterujący wspólnego planu działania, odrębny od komitetu monitorującego stosownych programów operacyjnych. Komitet sterujący zbiera się co najmniej dwa razy w roku i przedkłada sprawozdania instytucji zarządzającej. Instytucja zarządzająca informuje właściwy komitet monitorujący o wynikach prac przeprowadzonych przez komitet sterujący oraz postępach we wdrażaniu wspólnego planu działania zgodnie z art. 110 ust. 1 lit. e) oraz art. 125 ust. 2 lit. a). O składzie komitetu sterującego decyduje państwo członkowskie w porozumieniu z właściwą instytucją zarządzającą, przestrzegając zasady partnerstwa. Komisja może brać udział w pracach komitetu sterującego w charakterze doradczym”.

dla stron uciążliwość postępowania oraz wydłuża okres od rozpoczęcia sprawy do wydania rozstrzygnięcia. To zresztą nie jedyne słabości sądownictwa powszechnego. Paleta specjalistów wśród sędziów, choć jest stosunkowo liczna, nie jest rozbudowana adekwatnie do złożoności i zróżnicowania obrotu prawnego. Tym samym albo same sądy unikają (np. kwestionując swą właściwość) niepopularnych kategorii spraw, albo podsądni nie wnoszą owych spraw do nie zorientowanych w ich zakresie sądów. Otwarte i odpowiednio zmotywowane wydają się za to sądy arbitrażowe, zwłaszcza ulokowane poza Warszawą i Krakowem, a zatem nie funkcjonujące na podatnym rynku.

Przykładowo – w województwie podlaskim, gdzie funkcjonuje 11 sądów rejonowych (białostocki jest największy), 3 sądy okręgowe i sąd apelacyjny, który właściwością obejmuje także część województwa warmińsko-mazurskiego (a tam 7 sądów rejonowych, 1 sąd okręgowy) i województwa mazowieckiego (5 sądów rejonowych, 1 sąd okręgowy) powstały w 2015r. Wschodni Sąd Arbitrażowy (WSArb), który nie ma zamiaru być źle pojętą konkurencją dla sądów powszechnych, stanął w obliczu dużego wyzwania. Co prawda arbitraż ma wiele zalet: jest dobrowolny, stanowi niszę (nisza rynkowa to „kombinacja produktu, segmentu rynkowego i geograficznego miejsca sprzedaży, która z różnych powodów, np. nieopłacalnych dla większych firm warunków sprzedaży, jest niedostrzegana lub ignorowana przez te firmy) i „zaopatruje” odpowiedni „target” stron, to jednak brak wcześniejszych doświadczeń oraz konserwatywne podejście wielu liderów sfery publicznej i prywatnej istotnie utrudniają jego adaptację na Podlasiu. Paradoksalnie – zapis na WSArb umieszczają w swoich umowach podmioty otwarte, nowoczesne i dynamiczne, które identyfikując spór – starają się weń nie popaść i rozwiązywać zawiązujące się sytuacje na bieżąco. W ten sposób nie powstaje pole do popisu dla WSArb. Z drugiej strony – podmioty konserwatywne, schematyczne i skłonne do eskalowania sporów nie decydują się na zapis (na WSArb) w swoich umowach, choć byłiby klientelą liczną, a do tego o nieustannym zapotrzebowaniu. Abstrahując od tego paradoksu – WSArb stara się być dla sądów powszechnych konkurencją dobrze pojmowaną, biorąc pod uwagę zakres obranych przezeń specjalizacji, np.: współpracy ze Wschodem, zagranicznej aktywności samorządowej (tu zwłaszcza mieści się problematyka EUWT), krajowych sporów samorządowych (cywilnych i/lub gospodarczych) itd. Musi także dbać o jakość, szybkość i klarowność orzecznictwa. WSArb wpisuje się w trend społeczny, by wybierać, mieć wpływ, indywidualizować swoje sprawy (swoista gra). Warto zauważyć, że WSArb może być wsparciem sądownictwa powszechnego, przejmując odeń część „wpływu” (spraw), sporów

niszowych trudnych dla maszyny sądowej (planowanej i ocenianej głównie statystycznie), przełamując bariery podejścia (dobre orzeczenia będą komentowane, będą inspiracją). Nawet w przypadku odwołań od orzeczeń WSArb sądy powszechne otrzymają sprawy już opracowane (raczej do weryfikacji, niż pierwotnej analizy). Ten i podobne mu regionalne sądy arbitrażowe, obok ugruntowanych już „wielkowiejskich” sądów arbitrażowych wydają się predysponowane do rozpatrywania sporów związanych z aktywnością EUWT na polskich pograniczach.

EUWT w praktyce

EUWT posiadając zweryfikowane podstawy prawne – zaadoptowało się na obszarze Unii Europejskiej (głównie tam, gdzie współpraca opiera się na granicach wewnętrznych UE). Według ostatnich danych Komitetu Regionów Unii Europejskiej istnieją już 74 ugrupowania, a nad uruchomieniem ok. 12 nowych trwają prace²⁸. Większość EUWT powołana została na czas nieokreślony, choć zdarzają się wyjątki. Najintensywniejsza formalnie współpraca w ramach EUWT funkcjonuje między podmiotami z Węgier i Słowacji oraz podmiotami z Francji i Hiszpanii. Praktyka w Europie Zachodniej w zakresie powstawania i działania EUWT ujawniła potrzebę zmian prawa. W konsekwencji wypracowano wspomniane już rozporządzenie zmieniające treść pierwotnego rozporządzenia o tworzeniu EUWT. Szkoda, że polski (i szerzej – środkowoeuropejski) wkład w tą legislację okazał się głównie formalny. Szkoda, że EUWT przewidziano wyłącznie dla relacji transgranicznych między państwami członkowskimi Unii Europejskiej, a akces podmiotów z państw trzecich przewidziano jedynie fakultatywnie. Takie rozwiązanie, choć zrozumiałe i wystarczające na zachodzie Europy, w jej centrum i większości jej południa okazuje się niewystarczające na unijnym wschodnim pograniczu. Obrazuje to sytuacja wschodniej (i lądowej północnej) granicy Polski, gdzie jedynie niewielki jej fragment (polsko-litewski) ma charakter granicy wewnętrznej Unii Europejskiej. Oczywiście dopuszczalne są warianty kombinowane, ale konieczność udziału partnerów z państw członkowskich Unii Euro-

28 Zob. Wykaz europejskich ugrupowań współpracy terytorialnej (EUWT), których utworzenie zgłoszono Komitetowi Regionów Unii Europejskiej zgodnie z art. 5 rozporządzenia (WE) nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady, Bruksela, 18 lipca 2018 r., COR-2016-04572-00-04-TCD-TRA (PL), tryb dostępu: <https://webapi2016.cor.europa.eu/v1/documents/cor-2016-04572-00-04-tcd-tra-pl.docx/content> [01.12.2020]; *EGTC monitoring report 2018-2019*, European Committee of the Regions, Commission for Territorial Cohesion Policy and EU Budget, European Union 2020, dostęp: <http://www.europa.eu> and <http://www.cor.europa.eu> respectively.

pejskiej czyni podmioty polskie i ich partnerów z państw trzecich „zakładnikami” takiej, a nie innej formuły EUWT.

Pomimo predyspozycji, w Polsce sytuacja w tym względzie wygląda dość skromnie – jak dotąd funkcjonują 4 ugrupowania z udziałem podmiotów z Polski (i tu są zlokalizowane ich siedziby statutowe)²⁹. Są to:

- Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej TRITIA z ograniczoną odpowiedzialnością – ma siedzibę w Cieszynie, a w jego skład wchodzi Województwo Śląskie (PL), Województwo Opolskie (PL), Kraj Morawsko-Śląski (CZ) i Samorządowy Kraj Żyliński (SK). Utworzono je w 2013 r. Decyzja o utworzeniu EUWT TRITIA została podjęta w 2009 roku przez liderów samorządów z owych regionów i była oparta na pozytywnych doświadczeniach współpracy transgranicznej, międzyregionalnej oraz wpływów tej współpracy na jakość życia mieszkańców obszarów przygranicznych. Podstawowe obszary współpracy to transport i infrastruktura, współpraca gospodarcza, ruch turystyczny oraz energetyka ukierunkowana na odnawialne źródła energii³⁰;
- Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej TATRY z ograniczoną odpowiedzialnością – ma siedzibę w Nowym Targu, a w jego skład wchodzi Związek Euroregion „Tatry” (PL) oraz Stowarzyszenie Region „Tatry” (SK). Utworzono je w 2013 r. Celem EUWT TATRY jest dalszy (bo wcześniej oparty na współpracy euroregionalnej) rozwój, ułatwianie i upowszechnianie polsko-słowackiej współpracy transgranicznej dla wzmocnienia spójności społecznej i ekonomicznej obszaru działania Ugrupowania po polskiej i słowackiej stronie Tatr, a jego zadania koncentrują się przede wszystkim na przygotowaniu i realizacji projektów współpracy terytorialnej współfinansowanych przez Unię Europejską za pomocą Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego lub Funduszu Spójności, jak również projekty bez finansowego wkładu Unii Europejskiej³¹;

- Środkowoeuropejski Korytarz Transportowy Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej z ograniczoną odpowiedzialnością – ma siedzibę w Szczecinie, a w jego skład wchodzi Województwo Zachodnio-pomorskie (PL), Województwo Lubuskie (PL), Komitat Vas (HU), Komitat Zala (HU) i Region Skania (SE). Utworzono je w 2014 r. Współpraca w ramach ugrupowania jest ugruntowana na bazie działań na rzecz utworzenia Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego (CETEC). W maju 2010 roku podjęto decyzję o zmianie formy współpracy w ramach Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego i utworzeniu Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej. Celem powołania ugrupowania jest ułatwienie i wspieranie współpracy transgranicznej, transnarodowej i międzyregionalnej w ramach Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego, a także wzmocnienie spójności ekonomicznej i społecznej, w szczególności poprzez realizację projektów albo programów współpracy terytorialnej³²;
- Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej NOVUM z ograniczoną odpowiedzialnością – ma siedzibę w Jeleniej Górze, a w jego skład wchodzi Województwo Dolnośląskie (PL), Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Glacensis (PL), Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Nysa (PL), Kraj Liberecki (CZ), Kraj Kralowohradecki (CZ), Kraj Pardubicki (CZ), Kraj Ołomuniecki (CZ), Euroregion Nysa–Stowarzyszenie Regionalne (CZ), Euroregion Pogranicza Czech, Moraw i Ziemi Kłodzkiej–Euroregion Glacensis (CZ). Zostało utworzone w 2015 r. a jego celem jest intensyfikacja, ułatwianie i upowszechnianie polsko-czeskiej współpracy transgranicznej na rzecz wzmocnienia spójności ekonomicznej i społecznej obszaru działania Ugrupowania. Tak jak w przypadku EUWT TATRY, również i tu są dostrzegane doświadczenia wynikające z dotychczasowej współpracy euroregionalnej³³.

Wymienione ugrupowania łączy to, że nie zrzeszają one jakiegokolwiek członka z państwa trzeciego (spoza Unii Europejskiej). Zmiana w tym względzie jest kwestią przyszłości. W praktyce pojawiło się kilka inicjatyw zmierzających

29 Zob. *Wykaz europejskich ugrupowań współpracy terytorialnej (EUWT) mających siedzibę na terytorium RP*, tryb dostępu: https://www.gov.pl/documents/1149181/1150183/Wykaz_EUWT_z_siedziba_w_RP_1512_new.pdf/1ec3b49a-5089-6661-8b40-b98c6f3fff80 [01.12.2020].

30 Zob.: strona internetowa Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej TRITIA, tryb dostępu: <http://www.egtctritia.eu/pl/> [01.12.2020].

31 Zob. strona internetowa Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej TATRY, tryb dostępu: <http://www.euwt-tatry.eu/> [01.12.2020].

32 Zob. strona internetowa Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej, tryb dostępu: <http://www.cetc-egtc.eu/pl/> [01.12.2020].

33 Zob. strona internetowa Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej NOVUM, tryb dostępu: <https://www.euwt-novum.eu/> [01.12.2020].

(w mniej lub bardziej zaawansowanych stadiach) do uruchomienia EUWT. Wcześniej zaczęto poszukiwać możliwości uruchomienia EUWT na zachodniej granicy Polski, a w dalszym czasie również i na wschodnim pograniczu.

Rzeczpospolita Polska od 2004 r. jest członkiem porozumienia administracyjnego ministrów właściwych ds. transportu w sprawie współpracy pomiędzy służbami kontroli transportu drogowego. W ramach tego porozumienia powstała organizacja o nazwie „Euro Contrôle Route” (dalej ECR), w której Rzeczpospolitą Polską reprezentuje Główny Inspektor Transportu Drogowego. Przedmiotem działalności ECR jest współpraca organów kontrolnych, w celu zapewnienia bezpieczeństwa, uczciwej konkurencji, równowagi ekologicznej oraz przestrzegania przepisów socjalnych w sektorze transportu drogowego. Kraje członkowskie ww. porozumienia administracyjnego uznały, że dla efektywniejszej realizacji zadań dotyczących współpracy w zakresie transportu drogowego należy rozważyć przekształcenie organizacji ECR w europejskie ugrupowanie współpracy terytorialnej. „Euro Contrôle Route Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej z ograniczoną odpowiedzialnością” z siedzibą w Królestwie Niderlandów (dalej ECR EUWT) ma powstać z przekształcenia organizacji „Euro Contrôle Route”. Przedmiotem działalności ECR EUWT będzie poprawa standardów wykonywania kontroli transportu osób i towarów w celu zwiększenia bezpieczeństwa na drogach oraz wzmocnienia spójności ekonomicznej, społecznej i terytorialnej³⁴. Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 7 listopada 2008 r. o europejskim ugrupowaniu współpracy terytorialnej Rada Ministrów podejmuje uchwałę w sprawie przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do ugrupowania. W przedmiotowej uchwale zgodnie z ust. 2 ww. artykułu Rada Ministrów wskazuje organ administracji rządowej upoważniony do reprezentowania Rzeczypospolitej Polskiej w tym ugrupowaniu. Natomiast art. VII projektu Konwencji ECR EUWT stanowi, że członkami ugrupowania mogą być kraje członkowskie Unii Europejskiej reprezentowane przez podmioty publiczne zajmujące się nadzorem nad zawodowym wykonywaniem transportu drogowego osób i towarów z krajów członkowskich UE. Z powyższego wynika, że członkiem ECR EUWT będzie Rzeczpospolita Polska, która będzie reprezentowana na forum przedmiotowego ugrupowania przez Głównego Inspektora Transportu Drogowego. Ponadto, Rada Ministrów władna jest

34 Projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do organizacji „Euro Contrôle Route Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej z ograniczoną odpowiedzialnością” z siedzibą w Królestwie Niderlandów, dostęp: <https://bip.kprm.gov.pl/kpr/bip-rady-ministrow/prace-legislacyjne-rm-i/prace-legislacyjne-rady/wykaz-prac-legislacyjny/r9392563256,Projekt-uchwaly-Rady-Ministrow-w-sprawie-przystapienia-Rzeczypospolitej-Polskiej.html> [1.12.2020].

również do zatwierdzenia na podstawie art. 4 ust. 4 ww. ustawy konwencji ugrupowania. Zgodnie z § 2 przedmiotowego projektu uchwały Rzeczpospolita Polska stanie się członkiem ECR EUWT z dniem uprawomocnienia się decyzji o rejestracji Konwencji i Statutu „Euro Contrôle Route Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej z ograniczoną odpowiedzialnością” z siedzibą w Królestwie Niderlandów. Powyższe wynika z przepisów art. III i IX projektu Konwencji ECR EUWT stanowiących m.in., że ugrupowanie otrzyma osobowość prawną w chwili rejestracji zgodnie z przepisami prawa holenderskiego, a także, że działalność ugrupowania może rozpocząć się po uprawomocnieniu się decyzji o jego rejestracji zgodnie z przepisami art. 5 rozporządzenia (WE) nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT). Procedura ustalenia treści dokumentów założycielskich (Konwencja i Statut) ECR EUWT została przeprowadzona. W chwili obecnej poszczególne kraje członkowie organizacji ECR prowadzą czynności związane z akceptacją treści dokumentów. Do dokumentów zostały wniesione uwagi z inicjatywy Głównego Inspektora Transportu Drogowego mające na celu doprowadzenie dokumentów do zgodności z przepisami krajowymi³⁵.

Sygnalizowane były również inicjatywy zmierzające do uruchomienia EUWT „Eurodistrict Oderland/Nadodrże”, na pograniczu Niemiec (Brandenburgia) i Polski. Miałoby ono zajmować się wspieraniem współpracy gospodarczej i turystyki, doskonaleniem infrastruktury transgranicznej oraz rozwojem kompetencji językowe. Pomimo, że konwencja i statut zostały już dawno opracowane, samo EUWT nie zostało dotąd uruchomione³⁶. EUWT rozważano też jako instrument dla rozwoju współpracy w regionie granicznym wokół Południowego Bałtyku, w oparciu o dorobek i strukturę Euroregionu Pomerania³⁷.

Jak już wspomniano wyżej, obszar „Polski Wschodniej” nie został dotąd objęty aktywnością EUWT. Zaważyła tu zapewne życzeniowa (w zamyśle twórców) koncepcja EUWT, wedle której miało być ono zasadniczo sukcesorem euroregionów, na zasadzie przekształcania. W makroregionie „Polska Wschodnia” zamiar ten nie powiódł się, gdyż albo tutejsze euroregiony są zbyt słabe (np. „Puszcza Białowieska”)³⁸, albo zbyt spolaryzowane ambicjonal-

35 Tamże.

36 J. Zapletal, *The European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC): a new Tool Facilitating Cross-Border Cooperation and Governance*, „Quaestiones Geographicae” 2010, 29(4), s. 22.

37 Patrz: <http://bip.um.szczecin.pl/files/CB5E6EA1941E4B419C-C34E8D41B0E66F/III%20Konferencja%20Transgraniczna.pdf>.

38 W trosce o odpowiedzialne zabezpieczenie bezcennych zasobów Puszczy Białowieskiej warto uruchomić EUWT „Puszcza Białowieska” na bazie istniejącego euroregionu i (a może przede wszystkim)

nie (np. „Niemen”), by przekształcić się w EUWT³⁹. Ten deficyt stanowi swoiste wyzwanie dla Unii Europejskiej (jako twórcy i propagatora EUWT, a de facto także „Polski Wschodniej”). Sprostac mu można poprzez synergiczne „przemodelowanie” makroregionu „Polska Wschodnia” w EUWT. Pod kątem obsługi Programu Polska Wschodnia 2021-27 można rozważyć uruchomienie „Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej Polska Wschodnia” („EUWT Polska Wschodnia”) przez województwa: lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie wespół z Okręgiem Olickim i/lub Mariampolskim i/lub Okręgiem Kowieńskim (z Litwy), słowackim Krajem preszowskim oraz belgijskim Regionem Stołecznym Brukseli wraz z partnerami z państw trzecich (predestynowane byłyby tu zwłaszcza: obwód grodzieński oraz brzeski Republiki Białoruś, obwód lwowski na Ukrainie i obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej). W przypadku Okręgu Olickiego i/lub Mariampolskiego atutem jest wspólna granica z potencjalnymi partnerami transgranicznymi, a z Okręgiem Kowieńskim i Krajem Preszowskim województwa Polski Wschodniej łączą wspólne priorytety, jak na przykład Rail Baltica czy Via Baltica. W przypadku zaś Regionu Stołecznego Brukseli kluczowe znaczenie ma ulokowanie tam głównych instytucji Unii Europejskiej i niebagatelny fakt funkcjonowania tam Domu Polski Wschodniej (wspólnego przedstawicielstwa pięciu województw), dzięki czemu możliwe będzie sku-

teczne aplikowanie o środki trudne, np.: ze wspomnianego już programu Horyzont 2020. Ponadto znaczącym wsparciem „EUWT Polska Wschodnia” byłoby zaangażowanie uczelni wyższych, np. Uniwersytetu w Białymstoku (z racji liderowania Sieci Uniwersytetów Pogranicza, skupiającej dziesięć uczelni z krajów Europy Środkowo-Wschodniej).

Wskazana inicjatywa była dyskutowana na spotkaniach Konwentu Marszałków, przy okazji posiedzeń grupy roboczej Domu Polski Wschodniej i in. Wydaje się, że powołanie „EUWT Polska Wschodnia” byłoby udanym utrwaleniem dorobku powstałego wokół wdrażania Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej, a także (w obecnej perspektywie finansowej na lata 2014-2020) Programu Operacyjnego Polska Wschodnia. Pozwoli też skutecznie konkurować o środki finansowe Unii Europejskiej i inne. Tak zaplanowane EUWT byłoby najsilniejsze nie tylko w swej części Europy, ale przy sprawnym zarządzaniu – zyskałoby wiodącą pozycję także w skali ogólnej.

EUWT Polska Wschodnia mogłoby przejąć rolę instytucji zarządzającej Programu Polska Wschodnia 2021-27, a wówczas poszczególne województwa mogłyby pełnić rolę instytucji pośredniczącej (można rolę tą rozdzielić/priorytety, albo uczynić rotacyjną). EUWT PW byłoby też naturalnym podmiotem realizacji programów współpracy terytorialnej. Warto poodejmować też zabiegi (nawet europejską inicjatywę obywatelską), aby pojawił się nowy program współpracy transgranicznej dedykowany Polsce Wschodniej i jej partnerom (np. „Transgranicze: Polska Wschodnia/ Białoruś/Litwa/Rosja/Słowacja/Ukraina/”). Polska Wschodnia potrzebuje zastąpienia kilku mniejszych programów współpracy transgranicznej jednym dużym Programem „Transgranicze (...)”, który wobec prawdopodobnego wycofywania się (lub znacznego zredukowania) łatwo dostępnych programów finansowanych z funduszy strukturalnych, mógłby w miejsce „portfeli” małych projektów, zapewnić finansowanie dużych projektów w makroregionie (i transgranicznie – u sąsiadów po drugiej stronie granicy). Mając na względzie zasadę subsydiarności – z perspektywy głównych ośrodków makroregionu trafniej identyfikuje się tutejsze potrzeby.

*

Polskie jednostki samorządu terytorialnego, a zwłaszcza jego szczebel regionalny (województwa), zrzeszenia samorządowe (zwłaszcza w obrębie euroregionów), a także te jednostki, które mają adekwatny potencjał transgraniczny powinny rozważyć EUWT jako nie tylko interesującą formę realizacji współpracy z partnerami transgranicznymi, ale także jako potencjalny generator rozwoju swojego obszaru, poprzez- i dzięki współpracy transgranicznej i działaniom oraz inwestycjom jej towarzyszącym.

Transgranicznego Obiektu Światowego Dziedzictwa UNESCO, z udziałem partnerów białoruskich, być może również niemieckich, parków narodowych z obu stron granicy, Lasów Państwowych oraz samorządów (wchodzących w skład Euroregionu Puszcza Białowieńska). Warto bowiem w przyszłości nie tylko korzystać z dostępu do unijnych środków finansowych, ale też wdrażać „projekty parasolowe”, by jako EUWT zarządzać portfelami mniejszych projektów, albo wręcz spec-programem dla Puszczy Białowieckiej i w ten sposób optymalnie odpowiadać na wyzwania Puszczy i jej otoczenia.

39 Problemem jest choćby uzgodnienie siedziby EUWT, którą w przypadku euroregionu, lokowano w każdym z państw macierzystych samorządów członkowskich. W naturalny sposób strona polska dąży do ulokowania siedziby w Polsce (podaje się propozycję Suwałk), a strona litewska chce siedziby na swoim terytorium (propozycja Alytusa). Nie jest tak bez powodu – chodzi tu o (spodziewaną) przyszłą przewagę instytucjonalną podmiotów z państwa posiadającego na swoim terytorium siedzibę EUWT, co ułatwiłoby członkom ugrupowania dostosowanie się do funkcjonowania tego podmiotu, rozstrzygnięcie sporów według znanego im prawa krajowego, wywieranie wpływów nieformalnych na działanie EUWT, a także zwiększenie możliwości kontroli jego funkcjonowania. Szerzej zob.: M. Perkowski, W. Zoń, *Uwarunkowania powstania i rozwoju mechanizmu Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (EUWT) na północno-wschodnim pograniczu Polski*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2017, nr 1(85), s. 124-127; T. G. Grosse, *Uwarunkowania wykorzystania nowego europejskiego instrumentu prawnego i rozwojowego – Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (EUWT) w polityce spójności UE w nowej perspektywie finansowej 2014-2020*, „Opinie i Ekspertyzy” 2011, nr 171, s. 14.

Bibliografia - wybór

Literatura

1. Art. 84a. Zasady przystępowania gminy do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych określają odrębne przepisy, [w:] K. Bandarzewski et al., Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz, LexPolonica nr 8175265
2. Baran A., Prawne i społeczne uwarunkowania współpracy transgranicznej na przykładzie Euroregionu Niemen, [w:] Euroregiony wschodniego pogranicza – założenia i osiągnięcia, A. Stasiak (red.), Białystok 2002
3. Dumała H., Kontynuacja i zmiana: prawne regulacje europejskiej współpracy terytorialnej, „Annales UMCS” 2016 (XXIII), nr 2, s. 45-60
4. Etel L., Ł. Kierznowski, M. Perkowski, The Border University Network as a Response to Academic Challenges in the Field of Internationalization, “Eastern European Journal of Transnational Relations” 2017 vol. 1, no. 1, s. 11
5. Euroregiony na granicach Polski, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Wrocław 2007, tryb dostępu:
https://wroclaw.stat.gov.pl/download/gfx/wroclaw/pl/defaultaktualnosci/760/8/1/3/euroregiony_na_granicach_polski_2007.pdf [01.12.2020]
6. Grosse T.G., Uwarunkowania wykorzystania nowego instrumentu prawnego i rozwojowego - Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (EUWT) w polityce spójności UE w nowej perspektywie finansowej 2014-2020, „Opinie i Ekspertyzy” OE-171, Kancelaria Senatu, maj 2011 r.
7. Heinzmann R., Filozofia średniowieczna, Kęty 1999
8. Kamińska S., Brzytwa Ockhama czy Brzytwa Austina – która ostrzejsza, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ” 2011, nr 2(1)
9. Kuligowski R., Europejskie ugrupowanie współpracy terytorialnej a współpraca zagraniczna jednostek samorządu terytorialnego, „Białostockie Studia Prawnicze” 2012, nr tematyczny Międzynarodowa współpraca samorządu terytorialnego, pod red. Macieja Perkowskiego, s. 45-55;
10. Lewkowicz Ł., Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej - nowa jakość polsko-słowackiej współpracy transgranicznej?, „Studia Regionalne i Lokalne” 2013, nr 1
11. Łazutka P., Euroregion a Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej – analiza porównawcza, „Acta Universitatis Lodziensis, Folia Oeconomica” 2012, nr 270
12. Maledowski W., Ratajczak M., Euroregiony. Pierwszy krok do integracji europejskiej, Wrocław 1998
13. Perkowski M., W. Zoń, Uwarunkowania powstania i rozwoju mechanizmu Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (EUWT) na północno-wschodnim pograniczu Polski, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2017, nr 1(85), s. 124-127
14. Piotrowska A., Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej – nowy podmiot administrujący, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Problemy społeczne, polityczne i prawne” 2011 (870), s. 187-205
15. Skorupska A., Współpraca międzynarodowa polskich samorządów terytorialnych, „Sprawy Międzynarodowe” 2013, nr 4
16. Spinaci G., Vara-Arribas G., The European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC): new spaces and contracts for European integration, - „EIPAScope” 2009, nr 2
17. Współpraca transgraniczna. Aspekty prawno-ekonomiczne, pod red. M. Perkowskiego, Białystok 2010
18. Wevers H.T., C.L. Voinea, F. de Langen, Social Entrepreneurship as a Form of Cross-Border Cooperation: Complementarity in EU Border Regions, „Sustainability” 2020, 12, 8463, dostęp: www.mdpi.com/journal/sustainability
19. Zapletal J., The European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC): A new tool facilitating cross-border cooperation and governance, „Quaestiones Geographicae” 2010, nr 29 (4), s. 15-26
20. Zoń W., Kompetencje władzy wykonawczej wobec europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej z perspektywy Polski, „Białostockie Studia Prawnicze” 2016, z. 20/B, s. 475-488

Akty prawne i dokumenty

1. Dyrektywa 2004/17/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. koordynująca procedury udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych, Dz. Urz. UE L 134 z 30.4.2004, s. 1-113
2. Dyrektywa 2004/18/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie koordynacji procedur udzielania zamówień publicznych na roboty budowlane, dostawy i usługi, Dz. Urz. UE L 134 z 30.4.2004, s. 114-240
3. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/24/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zamówień publicznych, uchylająca dyrektywę 2004/18/WE, tekst mający znaczenie dla EOG, Dz.U. L 94 z 28.3.2014, s. 65-242
4. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/25/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych, uchylająca dyrektywę 2004/17/WE, tekst mający znaczenie dla EOG, Dz. Urz. UE L 94 z 28.3.2014, s. 243-374
5. EGTC monitoring report 2018-2019, European Committee of the Regions, Commission for Territorial Cohesion Policy and EU Budget, European Union 2020, dostęp: <http://www.europa.eu> and <http://www.cor.europa.eu> respectively
6. Europejska konwencja ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi, sporządzona w Madrycie dnia 21 maja 1980 r., Dz.U. 1993 nr 61 poz. 287
7. Infrastruktur & Umwelt, Opinia dla Brandenburgii - partnera Programu Współpracy Interreg V-A Niemcy/Meklemburgia-Pomorze Przednie/Brandenburgia-Polska w ramach celu „Europejska Współpraca Terytorialna“ Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Poczdam, 21 grudnia 2017 (wersja ostateczna), tryb dostępu: https://mdjev.brandenburg.de/media_fast/6228/pl_20171201_gutachtenmdjev_endbericht.pdf [01.12.2020]
8. Komunikat Komisji Europejskiej ws. WRF 2021-2027, Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP, tryb dostępu: <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/komunikat-komisji-europejskiej-ws-wrf-2021-2027> [01.12.2020]
9. Macro-Regional Strategies, European Commission, tryb dostępu: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/macro-regional-strategies/ [01.12.2020]
10. Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego W kierunku lepszej konwergencji gospodarczej i konkurencyjności w makroregionach (np. strategia UE na rzecz regionu Dunaju): rola klastrów transnarodowych (opinia rozpoznawcza) (2019/C 282/03), Dz. Urz. UE C 282 z 20.8.2019, s. 14-19
11. Opinia Komitetu Regionów Strategia dla regionu Dunaju, Dz. Urz. UE C 166 z 7.6.2011, s. 23-29
12. Opinia Komitetu Regionów Strategia dla regionu Dunaju, Dz. Urz. UE C 166 z 7.6.2011, s. 23-29
13. Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020 (POPW), tryb dostępu: https://www.polskawschodnia.gov.pl/media/56702/POPW_26042018_wersja_jednolita.pdf [01.12.2020]
14. Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013, tryb dostępu: https://www.polskawschodnia.2007-2013.gov.pl/Dokumenty/Lists/Dokumenty%20programowe/Attachments/87/PORPW_2007_2013_jednolity_2032016.pdf [01.12.2020]
15. Projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do organizacji „Euro Contrôle Route Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej z ograniczoną odpowiedzialnością” z siedzibą w Królestwie Niderlandów, dostęp: <https://bip.kprm.gov.pl/kpr/bip-rady-ministrow/prace-legislacyjne-rm-i/prace-legislacyjne-rady/wykaz-prac-legislacyjny/r9392563256,Projekt-uchwaly-Rady-Ministrow-w-sprawie-przystapienia-Rzeczypospolitej-Polskiej.html> [1.12.2020]
16. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 16 stycznia 2018 r. w sprawie wdrażania strategii makroregionalnych UE (2017/2040(INI)), Dz. Urz. UE C 458 z 19.12.2018, s. 2-8
17. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 3 lipca 2012 r. ewolucja strategii makroregionalnych UE: obecne praktyki i przyszłe perspektywy, szczególnie w regionie Morza Śródziemnego (2011/2179(INI)), Dz. Urz. UE C 349E z 29.11.2013, s. 1-8

18. Rozporządzenie (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 maja 2003 roku w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), Dz. Urz. UE L 154 z 21.6.2003, s. 1-41
19. Rozporządzenie (WE) nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej, Dz. Urz. UE L 210 z 31.7.2006, s. 19-24
20. Rozporządzenie (WE) nr 1888/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1059/2003 w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS) z powodu przystąpienia Republiki Czeskiej, Estonii, Cypru, Łotwy, Litwy, Węgier, Malty, Polski, Słowenii i Słowacji do Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE L 309 z 25.11.2005, s. 1-8
21. Rozporządzenie Komisji (UE) 2016/2066 z dnia 21 listopada 2016 r. zmieniające załączniki do rozporządzenia (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), C/2016/7380. Dz. Urz. UE L 322 z 29.11.2016, s. 1-61
22. Rozporządzenie Komisji (UE) nr 1319/2013 z dnia 9 grudnia 2013 r. zmieniające załączniki do rozporządzenia (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), Dz. Urz. UE L 342 z 18.12.2013, s. 1-57
23. Rozporządzenie Komisji (WE) nr 105/2007 a dnia 1 lutego 2007 r. zmieniające załączniki do rozporządzenia (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), Dz. Urz. UE L 39 z 10.2.2007, s. 1-37
24. Rozporządzenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 9 lutego 2016 r. w sprawie Rejestru Europejskich Ugrupowań Współpracy Terytorialnej, Dz.U. 2016 poz. 199
25. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1299/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach celu „Europejska współpraca terytorialna”, Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, s. 259-280
26. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1302/2013 zmieniającego Rozporządzenie (WE) nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT) w celu doprecyzowania, uproszczenia i usprawnienia procesu tworzenia takich ugrupowań oraz ich funkcjonowania, Dz. Urz. UE L347/303 z 20.12.2013 r.
27. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006, Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, s. 320-469
28. Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-społecznego i Komitetu Regionów z realizacji strategii makroregionalnych UE {SWD(2019)6 final}, Bruksela, 29.01.2019 r., tryb dostępu: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/cooperate/macro_region_strategy/pdf/2_implementation_pl.pdf [01.12.2020]
29. Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020, t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1460 z późn. zm.
30. Ustawa z dnia 7 listopada 2008 r. o europejskim ugrupowaniu współpracy terytorialnej, Dz.U. 2008 nr 218, poz. 1390 z późn. zm.
31. Wieloletnie ramy finansowe 2021–2027: negocjacje, Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, tryb dostępu: <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/eu-budgetary-system/multiannual-financial-framework/mff-negotiations/> [01.12.2020]

32. Wykaz europejskich ugrupowań współpracy terytorialnej (EUWT) mających siedzibę na terytorium RP, tryb dostępu: https://www.gov.pl/documents/1149181/1150183/Wykaz_EUWT_z_siedziba_w_RP_1512_new.pdf/1ec3b49a-5089-6661-8b40-b98c6f3fff80 [01.12.2020]
33. Wykaz europejskich ugrupowań współpracy terytorialnej (EUWT), których utworzenie zgłoszono Komitetowi Regionów Unii Europejskiej zgodnie z art. 5 rozporządzenia (WE) nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady, Bruksela, 18 lipca 2018 r., COR-2016-04572-00-04-TCD-TRA (PL), tryb dostępu: <https://webapi2016.cor.europa.eu/v1/documents/cor-2016-04572-00-04-tcd-tra-pl.docx/content> [01.12.2020]
34. Załącznik I do Rozporządzenia Komisji (UE) 2016/2066 z dnia 21 listopada 2016 r. zmieniające załączniki do rozporządzenia (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), C/2016/7380. Dz. Urz. UE L 322 z 29.11.2016, s. 1-61

Materiały publicystyczne i informacyjne

1. Antosiewicz M., Zapomnijcie o walce o unijne stanowiska. W Europie właśnie zaczyna się bitwa o miliardy euro, „Forbes”, 18.07.2019 r., tryb dostępu: <https://www.forbes.pl/gospodarka/zapomnijcie-o-walce-o-unijne-stanowiska-w-europie-wlasnie-zaczyna-sie-bitwa-o/hzmek1j> [01.12.2020]
2. Euroregion Bug, tryb dostępu: <https://www.euroregionbug.pl/index.php/zwiazek-transgraniczny-euroregion-bug/informacje-ogolne> [01.12.2020]
3. Euroregion Karpacki, tryb dostępu: <http://www.karpacki.pl/euroregion-karpacki/> [01.12.2020]
4. Lista członków Stowarzyszenia Euroregion Karpacki POLSKA - tryb dostępu: http://www.karpacki.pl/gfx/karpacki/pl/defaultopisy/74/12/1/lista_czlonkow_sekp_-_31.05.2019.pdf [01.12.2020]
5. Euroregion Niemen, tryb dostępu: <http://niemen.org.pl/historia-zwiazku-euroregion-niemen/> [01.12.2020]
6. Macro-Regional Strategies, European Commission website, tryb dostępu: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/macro-regional-strategies/ [01.12.2020]
7. Mapa Unii Europejskiej, tryb dostępu: <https://publications.europa.eu/pl/publication-detail/-/publication/0adbf814-53a0-4350-a18f-ad8c168baa2a> [01.12.2020]
8. Oficjalna strona internetowa Domu Polski Wschodniej w Brukseli, tryb dostępu: <https://eastpoland.eu/> [01.12.2020]
9. Ołdakowska K., Informacja prasowa - Marszałek apeluje do premiera o włączenie Mazowsza do Polski Wschodniej, Samorząd Województwa Mazowieckiego, 24.05.2019 r., tryb dostępu: <https://www.mazovia.pl/dla-mediow/informacje-prasowe/art,4414,marszalek-apeluje-do-premiera-o-wlaczenie-mazowsza-do-polski-wschodniej.html> [01.12.2020]
10. Realizacja szlaku Via Carpatia przyspiesza, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, 18.06.2018 r., tryb dostępu: <https://www.gov.pl/web/infrastruktura/realizacja-szlaku-via-carpatia-przyspiesza> [01.12.2020]
11. Stowarzyszenie Gmin Euroregion Bałtyk, tryb dostępu: <http://eurobalt.org.pl/60-strona,erb-funkcjonowanie.html> [01.12.2020]
12. Stowarzyszenie Samorządów Euroregionu Puszcza Białowieska, tryb dostępu: <http://www.euroregion-pb.pl/wordpress/o-stowarzyszeniu/> [01.12.2020]
13. Strona internetowa Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej TRITIA, tryb dostępu: <http://www.egtctritia.eu/pl/> [01.12.2020]
14. Strona internetowa Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej TATRY, tryb dostępu: <http://www.euwt-tatry.eu/> [01.12.2020]
15. Strona internetowa Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej NOVUM, tryb dostępu: <https://www.euwt-novum.eu/> [01.12.2020]
16. Strona internetowa Środkoeuropejskiego Korytarza Transportowego Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej, tryb dostępu: <http://www.cetc-egtc.eu/pl/> [01.12.2020]
17. Strona internetowa Wschodniego Szklaku Rowowego Green Velo, tryb dostępu: <http://greenvelo.pl/informacje-ogolne> [01.12.2020]

Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego powstał w 2015 r.
Jest państwową jednostką budżetową podległą MSWiA.
Działa na rzecz dalszej profesjonalizacji samorządu terytorialnego i administracji publicznej.

EKSPERTYZY NIST, ul. Zielona 18, Łódź 90-601
Sekretariat tel. +48 42 633 10 70
e-mail: sekretariat@nist.gov.pl